

FÉRFI ÉS ELEFÁNT, Athén, 1978

HOGYAN OLVASSUNK KÖNYVET?

VIRGINIA WOOLF

MINDENEKELŐTT szeretném felhívni a figyelmet a cím végén a kérdőjelre. Még ha meg is tudnám válaszolni magamban ezt a kérdést, a válaszom csakis rám vonatkozna, és senki másra. Az egyetlen tanács, amit az ember az olvasásra vonatkozólag adhat, így szól: ne hallgass más tanácsára, kövesd a saját ösztöneidet, használd a saját fejedet, és vond le a saját következtéseidet. Ha ebben sikerült megegyeznünk, szeretnék felvetni néhány ötletet és javaslatot, hiszen gondolataim már nem veszélyeztethetik az olvasó legfontosabb tulajdonságát, az önállóságát. Mert milyen szabályok vonatkoznak a könyvekre? A waterlooi csatát minden bizonnyal egy bizonyos napon vívták; de mondhatjuk-e, hogy a Hamlet jobb színdarab, mint a Lear király? Senki nem tudja a választ. Mindenki maga dönti el. Ha beengedjük könyvtárainkba a tekintélyt, rendelkezék bár doktori fokozattal és számtalan kitüntetéssel, és engedjük, hogy ő mondja meg, hogyan olvassunk, mit olvassunk, milyen értéket tulajdonítsunk annak, amit olvasunk, ez óhatatlanul tönkreteszi a szabadság szellemét, mely e kegyhelyek lényege. Mindenütt szabályok és konvenciók vezérelnek – itt bent szabadok vagyunk.

A szabadság élvezetéhez azonban – ha elnézik nekem ezt a közhelyet – némi önmérsékletre van szükség. Ne fecséröljük el erőnket bután és tehetetlenül, ne áztassuk el az egész házat, ha egyetlen rózsabokrot szeretnénk megöntözni; tartalékoljuk erőnket, hogy majd pontosan a megfelelő helyen fejthessük

ki őket. Ez lehet az első nehézség, amivel a könyvtárban találkozhatunk: mit jelent az, hogy „a megfelelő helyen”? Úgy tűnhet, hogy minden csupa zűrzavar. Versek és regények, történelemkönyvek és életrajzok, szótárak és szakkönyvek; könyvek, melyeket a világ összes nyelvén írtak a legkülönbözőbb kedélyű, fajú, korú férfiak és nők, lökdösődnek a polcokon. És kint számár ordít, asszonyok pletykálgodnak a kútnál, csikók vágatnak a mezőn. Hol kezdjük? Miképpen vigyünk rendet ebbe a sokszínű káoszba, hogy az olvasás legmélyebb és legátfogóbb élményében részesülhessünk?

Meglehetősen egyszerű dolog kijelenteni, hogy mivel a könyveket különböző műfajokra oszthatjuk – regény, életrajz, vers –, csoportosítanunk kell őket. Mindegyiktől azt kapjuk, amit az illető könyv adni képes. De az embereknek csak egy töredéke kívánja azt a könyvtől, amit az adni tud. Mi, többiek, zavaros képzetekkel közelítünk a könyvekhez: a mesétől azt várjuk, hogy igazat mondjon, a verstől azt, hogy hazudjon, az életrajztól azt, hogy hízelegjen, a történelemkönyvtől azt, hogy megerősítsen minket előítéleteinkben. Ha képesek lennénk távortartani minden ilyen belénk rögződött képzetet, míg olvasunk, ez csodálatos kezdet lehetne. Ne diktálj a szerzőnek, képzelj magad a helyébe. Légy munkatársa és cinkosa. Ha kívülálló maradsz, csupa fenntartással és kritikával, megfosztod magad attól, hogy megtapasztald a könyv legbensőbb értékét. De ha megnyílsz előtte, a legelső mondatok szinte felfoghatatlan finomságú jelei egy emberi lényhez vezetnek, akihez foghatót még soha nem láttál. Mélyedj el benne, ismerd meg őt, és hamarosan úgy érzed majd, hogy a szerző valami sokkal nyilvánvalóbbat ad neked – vagy próbál adni. Egy regény harminckét fejezete – ha azzal kezdjük, hogyan

olvassunk regényt – kísérlet valaminek a létrehozására, ami olyan szabályos és fegyelmezett, mint egy épület. De a szavak nem olyan kézzelfoghatóak, mint a téglák – az olvasás folyamata sokkal bonyolultabb, mint a látásé. Talán úgy érthetjük meg legkönnyebben, mi is a regényírói munka lényege, ha olvasás helyett magunk is írni kezdünk: ha megszerezzük a magunk tapasztalatait a szavak veszélyeiről és nehézségeiről. Emlékezz vissza valamire, ami különös benyomást keltett benned – talán arra, ahogy az utcasarkon beszélgető két embert kikerülted. Egy fa hajladozott; egy utcai lámpa fénye táncolt; a beszélgetés néhol komikus volt, de azért tragikus is; egy igazi látomást, egy tökéletes eszmét rejtett magában az a perc.

[EGY SAJÁT SZOBA, 1925, ford. Kerekes Mónika]